

JEOSİT TANIMLAMA VE JEOPARK DÜZENLEME STANDARTLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Yahya Çiftçi^a, Yıldırım Güngör^b,

^a Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Maden Etüd ve Arama Dairesi, Ankara

^b İstanbul Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü, 34320 Avcılar İstanbul
(yahyaciftci@gmail.com)

ÖZ

Jeolojik Mirasın korunması ile ilgili ilk yasal önlemler 1940'lı yıllarda İngiltere'de başlar. Avrupa'da bu kavram 1970'li yıllarda sistemli olarak ele alınmaya başlamış olsa da, 1991 yılında Fransa'nın Digne kentinde toplanan yer bilimciler inisiyatifi, bu konuda yeni bir kavram olan Jeopark düzenleme önerisini kaleme alarak bir bildiri yayımlamışlardır. Kısa süre sonra UNESCO, jeolojik mirası koruma kavramının sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde nasıl uygulanacağına dair kendi yönergelerini oluşturmuş ve Uluslararası Jeopark Ağı'nı kurmuştur.

Jeolojik miras ile ilgili çalışmalar 1970'li ve 80'li yıllarda kısa dönemler halinde MTA'da yürütülmüş olsa da, bunlar 2000'li yıllara kadar sistemli olmaktan oldukça uzak kalmıştır. Bu dönemde, hem MTA hem de bazı sivil organizasyonlar tarafından jeosit olarak koruma altına alınması gerektiği önerilen çok sayıda jeolojik miras ögesi ortaya konmuş ise de, bunların bir Jeopark düzenlemesi altında diğer doğal ve kültürel miras unsurları ile birleştirilerek projelendirilmesi henüz çok yenidir. Yine de bu çalışmalar son yıllarda ürünlerini vermeye başlamıştır. Ülkemizde tabiat varlıkları ve doğal miras ile ilgili yasal düzenlemeler bulunsa da, jeopark ve jeosit kavramlarının kendi içerikleri ve standartları ile ilgili düzenlemeler henüz bu mevzuatta yeterince açık olarak tanımlanmamıştır. Mevzuattaki bu eksiklik bu yönde yürütülen çalışmalarda belirli bir bilimsel standardın oluşmasını, bunun sonucu olarak da uluslararası nitelikli jeopark projelerinin hayata geçmesini engellemiş ve halen engellemektedir. Ülkemizde jeopark çalışmaları özellikle 2000'li yılların ortalarından itibaren hızlanmış olmakla birlikte, bu çalışmalarda ne yazık ki "Jeolojik Miras" kavramı yerini "Jeoturizm" kavramına bırakmış durumdadır. Jeoturizm olgusu jeopark düzenlemesinde bileşenlerden sadece biridir; bu olgu asıl olarak "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı çerçevesinde oluşturulan bir "Kültürel Düzenleme" niteliği taşır. Nitekim buradaki ana amaç, jeolojik miras niteliği taşıyan doğal varlıkların (jeosit) belirlenmesi ve bunların insan yaşamına katılarak korunması, bu yapılırken hem yerinde bir farkındalık yaratılması hem de bu yolla bu varlıkların hızla tüketilmesi yerine gelecek nesillere aktarılmasıdır. Jeopark, her şeyden önce belirli sayıda ve nitelikte jeosit içermek zorundadır. Bu jeositlerin yanısıra bölgenin doğal ve kültürel varlıkları da belirli bir düzen içerisinde jeopark projesi içinde yer alırlar. Tüm bu doğal ve kültürel varlıklar, birbirleri ile olan mekânsal ilişkileri ve potansiyelleri gözetilerek belirli bilimsel, sosyal ve kültürel faaliyetler açısından gruplandırılır, değişik amaçlı faaliyet rotaları oluşturulur ve jeoparkın insan faaliyetleri ile ara kesiti kurulur.

Bu çalışmanın amacı, jeosit olarak önerilecek alanların belirlenmesi konusunda, mevzuatta yer alan bazı sınıflama ölçütleri ışığında yeni bir sınıflama ve değerlendirme ölçütünü tartışmaya açmaktır. Bu sürecin olgunlaşması için tartışmaların daha uzun yıllar sürebileceği de unutulmamalıdır. Bununla birlikte, çok geniş bir yelpazeye yayılan jeosit konusunun bilimsel ve teknik nitelikli bir konu olduğu göz önüne alındığında, bu tür çalışmaların, ilgili konunun uzmanları tarafından yürütülmesi gerektiğini kabul etmek sadece aklın yolu değil, aynı zamanda etik bir yaklaşım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jeopark, Jeosit, Jeolojik Miras, Jeoturizm, Yeni Jeosit Sınıflaması

A STUDY ON THE GEOSITE DEFINITION AND THE STANDARDS OF GEOPARK ARRANGEMENT

Yahya Çiftçi^a, Yıldırım Güngör^b,

^a General Directorate of Mineral Research and Exploration, Ankara

^b Department of geological engineering, İstanbul University, 34320 Avclar, İstanbul
(yahyaciftci@gmail.com)

ABSTRACT

Early legal measures on preserving of Geological Heritages were taken in England in 1940's. Although this concept was systematically discussed in 1970's, Geologists initiative, held in Digne, France, in 1991, published a notice about a proposal on Geopark arrangement, a new concept in this field. Soon after that, UNESCO issued its own directives on how to apply geological heritage protection concept in sustainable development frame, and established International Geopark Network (IGN).

Although MTA conducted short-term geological heritage studies in 1970's and 1980's, these fell wide of being systematic until 2000's. In that period, although, both MTA and some other non-governmental organizations presented a lot of geological heritages, which were to be put under protection as geosite, the project design of then under a geopark arrangement with a combination of other natural and cultural heritages is still so new. Nevertheless, these studies have started to give a yield in recent years. Although we have legal arrangements on natural assets and natural heritage, the content and standards of geopark and geosite terms have not been clearly defined, yet, in this legislation. This gap in the legislation prevented and still prevents to create a scientific standard in the studies conducted in this way, and, as a result of this, to actualize geopark projects on international quality. Although the geopark studies were expedited in the mid of 2000's in Turkey, unfortunately, these studies gave place to "Geotourism" concept instead of "Geological Heritage". The geotourism fact is only one of the components, combined in geopark concept. Actually, this fact has a "Cultural Arrangement" feature within the framework of "Sustainable Development". The aim is here to determine natural assets (geosites) having geological heritage feature and to put them under protection by integrating them into human life and to create awareness and to transfer them to next generations by preventing their fast consumption. First of all, a geopark has to have geosites in specified number and quality. Besides that, other natural and cultural heritages in the region are covered by geopark project within a specified order. Considering all these geological, natural and cultural assets, their mutual relation and potential, they are categorized in scientific, social and cultural activities and activities routes with different aims are created and an inter section for human activities is established in geopark.

The aim of this study is to start discussions on new classification and evaluation standards in the light of some classification standards in the legislation on how to determined areas to be proposed as geosite. It should not be forgotten discussion may last for year to have a result. However, considering that the establishment of geosite is a scientific and technical issue, which is in a wide range, accepting these kinds of studies should be performed by the experts in their field, is not logical, but it is also ethical.

Keywords: Geopark, Geosite, Geological Heritage, Geotourism, New Geosite Classification